

67-72-118/3
18.11.2019

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Павліва Андрія Петровича

«ТЕОРІЯ ІМПУЛЬСІВ

В УРБАНІСТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГО МІСТА»

подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.01 –

Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Актуальність теми.

Коли виникає бажання полемізувати з автором - роботу можна вважати актуальною. Роль імпульсу в позитивній або негативній зміні архітектурної тканини міста безсумнівна. Архітекторів часто критикують за неправомірне застосування термінології синергетики, але в даному випадку вельми спокусливо провести паралелі між флуктуаціями та імпульсами. Навіть малий зовнішній вплив (флуктуація) може стати поштовхом до масштабних змін системи міста. Наприклад, Лос-Анжелеський акведук Малхолланда став причиною «водопровідних воєн» у 1920-х роках. Ухвалення закону про сегрегацію в США призвело до занепаду житлового масиву Пруїтт-Айгоу і так далі. Терміни «Атрактор» та «Точка біфуркації» також пасують до пропонованої теорії. Адже в роботі саме імпульси розглядаються як зусилля, які необхідно прикласти до архітектурної складової міста для досягнення очікуваних змін (вибір атрактора).

Містобудування періоду індустріалізації економіки нашої країни практично не залишило «білих плям» в теорії раціональної організації архітектурно-планувального простору міста. Враховано більшість фізіологічних потреб населення. Розроблено методології забезпечення його соціо-культурних та житлово-побутових потреб. Однак, в період демографічного переходу, коли народжуваність населення стала менше його природного скорочення, індустріалізаційні заходи, орієнтовані на постійне зростання витрат на утримання міської інфраструктури, починають відставати від реалій часу.

Дослідження, котрі ставили за мету систематизувати нові не модерністські знання, не дивлячись на свою інтенсивність та великий обсяг гіпотез та

матеріалу, не створили нового бачення містобудування майбутнього та сконцентрувалась, переважно, на галузевих питаннях, таких як - довкілля, енергозбереження, пішохідна доступність тощо. Дуже часто ці окремі галузі та способи їх поєднання, представляються як “пост-індустріальна” урбаністика, хоча в прикладному сенсі всі вони, як правило, розраховані на реалізацію за допомогою тих самих механізмів і економічних схем, котрі були створені в індустріальну добу.

В цьому сенсі, дана робота є спробою, на основі аналізу окреслених вище змін та практичного досвіду автора в управлінні урбаністичним розвитком великого міста, сформулювати стратегічні засади ефективного містобудівного розвитку на перспективу до середини XXI століття.

Значення результатів даної роботи для теорії та практики. У роботі здійснено системне узагальнення значного обсягу матеріалів, котрі відносяться до теми історичного та сучасного містобудування, на підставі яких Павлівим А. було розвинуто оригінальну концепцію урбаністичного моделювання, котра має прийти на зміну модерністській спадщині місто-планування. Окреслення такої концепції, із наведенням конкретних факторів та ресурсів її втілення в життя, є вагомим внеском автора у вирішення однієї із найбільш важливих проблем актуального містобудування. Не менш важливим здобутком, є розробка теорії імпульсного розвитку міської тканини, ознаки якого простежуються на різних історичних етапах. Раніше, про такий феномен рідко звертали увагу, а сама структура чинників, які залучені до його виникнення, була практично не відомою для урбаністичної теорії. В зв'язку із цим, потенціал практичної вартості даної роботи є дуже вагомим.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація містить анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки, ілюстрації, список використаних джерел, додатки, результати впровадження. Обсяг дисертації 427 сторінки (в тому числі 339 сторінок основного тексту, 26 сторінки списку використаної літератури, 43 сторінки ілюстрацій та 19 сторінок додатків. Дисертацію викладено українською мовою.

У вступі дисертації достатньо повно обґрунтована актуальність роботи, сформульовані вихідні положення: мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Достовірно окреслено наукову новизну, теоретичну та практичну цінність роботи. У розділах, послідовно та раціонально викладено основні результати дослідження.

У першому розділі **«Стан вивченості та особливості моделювання розвитку великого міста»** здійснено систематизацію матеріалу, що формує сучасний містобудівний дискурс відповідно до пріоритетів роботи. Опрацьовані матеріали засвідчують існування передумов і окремих елементів іншого типу урбаністичних стратегій; для них характерне сприйняття міста не як взаємодії функцій, а як нестійкого балансу самодостатніх вузлів, розвиток, співіснування та пошук постійної пристосовуваності яких до мінливих умов інтелектуальної економіки, стає новим об'єктом містобудівного регулювання та адміністрування.

У другому розділі **«Методологічні основи дослідження імпульсного розвитку урбаністичної структури великого міста»** наводиться структуризація застосованих методів дослідження імпульсних факторів у розвитку містобудівної структури. Автор розділяє методологічні підходи розділивши сукупність містобудівних знань два великі групи - з одного боку, це визначення універсальних закономірностей розвитку пост-індустріальної міської форми, а з іншого – дослідження самого феномену стрибкоподібного розвитку міської системи загалом. Виділено п'ять головних завдань, методичного опрацювання теми. Описано методи порівняльного аналізу, структурно-перформативного синтезу, стадійного аналізу, вартісно-оціночного відбору, натурних обстежень. В результаті виділено чотири методологічних групи міських утворень, в яких більше не відбувається територіально-демографічний ріст, а імпульсний розвиток має «внутрішньо» спрямований характер. До них належить: а) оцінка рівня росту інтенсивності економічних відносин; наявність ділової активності, концентрації виробництва (як індустріального так і інформаційного), розвиненість системи обслуговування, б) виявлення рівня самодостатності того чи іншого району, в якому помітні ознаки стрімкоподібного розвитку, в) виявлення рівня розвитку інфраструктури, з якою

пов'язане поняття ефективності містобудівного середовища, г) виявлення взаємозв'язку між районами, виникнення яких мало стрибкоподібний характер, та рештою міського ареалу.

У третьому розділі **«Форми та досвід розвитку міст внаслідок дії імпульсних факторів»** розглядається феномен стрімкого розвитку містобудівної структури за короткий проміжок часу в історичній перспективі. На прикладі Венеції, розглянуто характерні риси імпульсного розвитку міської структури в умовах аграрної (до-індустріальної) суспільно-економічної моделі. На прикладі Чикаго розглянуто характерні риси імпульсного розвитку містобудівної структури в епоху індустріальної революції та промислової модернізації. На прикладі Шанхаю виокремлено чинники імпульсного розвитку характерні для пост-індустріальної суспільно-економічної моделі. Окреслено явище накладання феноменів гіперурбанізму та роз'єднання органічного зв'язку між економічною базою життєзабезпечення і соціально-демографічною масою, що тягне за собою небезпеку деградації містобудівної системи. В зв'язку із цим, поняття містобудівного імпульсу розділено на два види населяючий та перетворюючий.

У четвертому розділі **«Мотивації населеності та їх містоперетворюючий потенціал»** розглядається явище поліімпульсності, котре впливає із унікально великих масштабів гіпер-міста пост-індустріальної епохи. Наводиться порівняльна характеристика населеності окремих країн та регіонів з одного боку і демографічні показники особливо крупних міст. Розглядається явище поліцентричності, та приймається за основну гіпотезу досвід гіперурбаністичних структур, котрі склались на початок ХХ століття в географічних умовах, котрі сприяли спонтанному формуванню мультитериторіальних імпульсів. Далі аналізується досвід розвитку таких урбаністично-територіальних утворень як Велике Сан-Франциско та Лос-Анджелес. Досвід цих міст, окреслюється як такий, що містить ознаки імпульсної стратегії моделювання містобудівної тканини; вводиться поняття містобудівної «мікроойкумени», окреслюються ключові фактори цінності урбаністичного організму пост-індустріального міста.

У п'ятому розділі «Теорія полі-імпульсного розвитку пост-індустріального міста» наводиться конкретизація теоретичних принципів імпульсного розвитку пост-індустріального міста. Розглядається питання неоднозначності тенденції до подальшого росту відсотку міського населення та його чисельного домінування у XXI столітті за рахунок розвитку над-великих міст. Окреслено коло практичних питань пов'язаних із категорією оптимальної щільності, як ключового показника міста XXI століття. Виділено практичні завдання загальноміських управлінських інституцій в рамках універсального імпульсного шару, що впливають із універсальних факторів стрибкоподібного розвитку міських структур. Визначено, що імпульсна стратегія, являючи собою різноступеневу комбінацію факторів, має своїм передбачуваним результатом творення житлового локального кластера (фундаментальної урбаністичної одиниці пост-індустріального міста), в межах котрого якомога ширша можливість вибору поєднується із якомога ближчою доступністю. Ці одиниці творять собою безпосереднє середовище життя міського жителя та є оціночним матеріалом за яких можна визначити рівень якості всього містобудівного утворення.

Наукові результати дослідження подані у загальних висновках.

Повнота викладу матеріалу в опублікованих працях за темою дисертації є достатньою, про що свідчить їх кількість. Основний зміст та висновки висвітлені у 45 наукових публікаціях та матеріалах конференцій різного рівня, з них 19 статей у наукових виданнях України, 7 – у наукових виданнях інших держав.

Автореферат цілком відображає основний зміст, положення та висновки дисертації, дозволяє об'єктивно оцінити раціональність та логічність виконання поставлених у роботах завдань. Відтак, **ідентичність** змісту автореферату та дисертації не викликає сумніву.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації і автореферату. Дисертаційне дослідження виконано на високому фаховому рівні. Спосіб та стилістика викладу матеріалу забезпечує адекватність та повноту їх сприйняття. Високої оцінки заслуговує якість виконаного автором ілюстративного матеріалу, який значно підвищує інформаційний рівень роботи. Джерела підібрані досить

детально та охоплюють широкий спектр галузей знань, дотичний до опрацьованої теми. Оформлення роботи та автореферату відповідає вимогам державних стандартів і ДАК МОН України.

Поряд із безумовно позитивною оцінкою роботи загалом, можна висловити окремі **зауваження** та виділити певні **дискусійні моменти**:

1. В дослідженні автор використовує такі ексклюзивні методи як: структурно-перформативний синтез; метод формаційно-конвергентного синтезу; формаційна селекція. Похвально, коли автор створює новий метод аналізу якогось явища, завдяки чому отримує нові наукові результати. Але, на мою думку, доцільність та об'єктивність запропонованих методів не повністю доведена.

2. Робота перенасичена термінами, значення яких не досить однозначні. Так термін «фаворитизація» досить часто зустрічається в публіцистиці, але не в наукових виданнях. Посилання на термін «Мікро-ойкумена» зустрілося тільки в одній фантастичній книзі та в одній статті. Термін «Нобілізація» зустрівся тільки в статтях автора, та дисертаційному дослідженні Антоненко, де ніяк не розшифровується. Але цей момент треба розглядати скоріш як позитивний, бо є своєрідною професійною «хворобою» більшості фахівців які пишуть докторські дисертації.

3. Робота насичена висловами на зразок: «Гетеротопічність імпульсних центрів відносно містобудівної тканини може мати також інтерпретацію, пов'язану з іманентністю гіперурбанізму до особливостей пост-індустріального характеру». Подібна подача наукового матеріалу дуже ускладнює його сприйняття.

4. В роботі, про що свідчить її назва, багато уваги приділяється великим містам і так званим гіпер-містам, які окреслюються як переважаючий тип поселення майбутнього. Однак, у п'ятому розділі розкривається поняття «локального кластера», наявність якого можлива і у значно менших містах, що підтверджує автор, розглядаючи застосування розроблених ним методів на прикладі Львова. В зв'язку із цим, виникає необхідність перегляду деяких

тверджень, котрі лягли в основу даного дослідження, про перспективи розселеності у XXI столітті.

Однак, наведені вище зауваження, на мою думку, не можуть поставити під сумнів, загалом, високий науковий рівень виконаного дисертаційного дослідження і не впливають на його позитивну оцінку. Дисертація на тему «Теорія імпульсів в урбаністичному розвитку великого міста» є фундаментальною завершеною науковою працею, котра, у випадку реалізації її положень, може суттєво осучаснити процеси управління містобудівними структурами, привести їх у відповідність із логікою, актуальної на сьогодні, пост-індустріальної суспільно-економічної моделі. Виконане дослідження раціонально і чітко структуроване, має незаперечну наукову новизну, а отримані автором результати є **вагомим внеском у вирішення багатьох проблем містобудівельної науки та практики**. Робота повністю відповідає вимогам, котрі ставляться до докторських дисертацій відповідно до «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор – Павлів Андрій Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Офіційний опонент:

Доктор архітектури, професор
Харківського національного університету
будівництва та архітектури,
завідувачка кафедри інноваційних технологій
дизайну архітектурного середовища

Фоменко О. О.

